

De begraafplaatsen van Gooise Meren

Een beleidskader voor de gemeentelijke begraafplaatsen

Versie 1
24 april 2025

“De begraafplaats van de toekomst is een uitnodigende, multifunctionele omgeving. Hier worden overledenen begraven of wordt hun as bijgezet. Deze plek wordt bezocht door mensen die overledenen herdenken, genieten van de natuur en/of historische waarden, deelnemen aan activiteiten die in het teken staan van herdenken en/of het bespreekbaar maken van de dood en rouw.”¹

Beleidsadviseur Esmeralda Wagenaar
Afdeling Mens & Omgeving
Datum 24 april 2025
Behandeling definitief

Opdrachtgever gemeente Gooise Meren

© foto's door Tom Loman, Stichting tot behoud van de Oude Begraafplaats Naarden en gemeente Gooise Meren

¹ Definitie en illustratie uit het rapport 'De begraafplaats van de toekomst, van hoofd naar hart' uit november 2020

Voorwoord

Wie een begraafplaats bezoekt, stapt als het ware in een andere wereld. Het is er rustig en groen. Wandelend over de paden lees je op de grafstenen onwillekeurig namen en sterfdata en vorm je je een beeld van die voorbije levens. In de vormgeving van de grafmonumenten zie je de tijdgeest terug, de maatschappelijke status van gestorvenen en vaak het verdriet van nabestaanden. Zo weerspiegelen begraafplaatsen sociale en cultuurhistorische gebruiken rond de dood, afscheid nemen en begraven.

Onze gemeente kent een rijk palet aan begraafplaatsen, dertien in totaal, waarvan er acht beheerd worden door de gemeente. Deze begraafplaatsen zijn nauw verbonden met het dorp of de stad waar ze liggen en hebben ieder een eigen identiteit.

Het is de taak van de gemeente om deze begraafplaatsen duurzaam te beheren, zodat zij in al hun verscheidenheid ook toekomstige generaties een rust- en gedenkplaats kunnen bieden. Deze beleidsnota bespreekt de verschillende functies en waarden van de begraafplaatsen. In antwoord op de vraagstukken die hiermee verbonden zijn, biedt deze nota een kader voor een toekomstbestendig beheer.

Barbara Boudewijnse, wethouder

Samenvatting

Gemeente Gooise Meren is rijk bedeeld met dertien begraafplaatsen. Acht daarvan zijn in handen van de gemeente en hebben ieder een ander karakter en een eigen geschiedenis. De overige vijf begraafplaatsen zijn particulier eigendom en worden bijvoorbeeld beheerd door een stichting of parochie.

De uitgangspunten die op dit moment gelden op de gemeentelijke begraafplaatsen zijn opgenomen in het rapport 'Begraven in Gooise Meren'. Dit rapport dateert van 2016, direct na de fusie tot de gemeente Gooise Meren. Het doel was het harmoniseren van tarieven, regels en beheer van alle gemeentelijke begraafplaatsen. Na negen jaar is het tijd om deze uitgangspunten te actualiseren.

De begraafplaatsen zijn van grote betekenis. Gemeente Gooise Meren wil met haar beleid de sociale, ecologische, culturele, economische en recreatieve functies en waarden van de begraafplaatsen beschermen en van kwaliteit blijven voorzien. In dit beleidskader spreekt de gemeente Gooise Meren de wens uit om samen met haar ketenpartners (de beide stichtingen die de Oude Begraafplaats en de Oude Rooms-Katholieke Begraafplaats onderhouden), de uitvaartondernemers en de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed, te werken aan toekomstbestendige en duurzame begraafplaatsen in Gooise Meren. Het beleidskader en de doelstellingen zijn tot stand gekomen via onderzoek, interne expertise en participatie.

De komende jaren nemen we het voortouw om samen met onze stakeholders aan de volgende vijf doelstellingen voor de begraafplaatsen te werken:

1. We willen veranderende wensen en gewoonten m.b.t. begraven, rouwen en herdenken mogelijk maken door onze producten te blijven ontwikkelen.
2. We werken vanuit een beheer dat gericht is op meer groen en biodiversiteit en met aandacht voor stadsecologie, om de toekomstbestendigheid, duurzaamheid en klimaatbestendigheid van de begraafplaatsen vergroten.
3. De historische kenmerken van de begraafplaatsen behouden en beheren we op een zorgvuldige manier, tegen realistische kosten.
4. We stellen de begraafplaatsen zoveel mogelijk open en maken deze toegankelijk voor een breed publiek, rekening houdend met de primaire functie van de begraafplaatsen.
5. We voldoen aan het begrotingsuitgangspunt van 50% dekking van de kosten van de begraafplaatsen door adequaat te budgetteren en te onderzoeken of er meer mogelijkheden zijn om de kosten te dekken.

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
Samenvatting	4
1 Inleiding	7
1.1 Aanleiding	7
1.2 Aanpak en participatie	8
1.3 Leeswijzer	8
2 De begraafplaatsen	10
2.1 Gebeurtenissen en ontwikkelingen vanaf 2016 tot nu	11
2.2 Het belang van de begraafplaatsen	11
3 Beleid en regelgeving	12
3.1 Wetgeving	12
3.2 Gemeentelijk beleid en uitvoering	12
3.2.1 Erfgoed	12
3.2.2 Duurzaamheid	13
4 Ontwikkelingen en trends	14
4.1 Uitvaarttrends	14
4.2 Maatschappelijke rol van begraafplaatsen	14
4.3 Duurzaamheid op de begraafplaats	15
5 Betekenis van begraafplaatsen in Gooise Meren	16
5.1 Primaire functie van de begraafplaatsen	16
5.2 Waarden en functies van de begraafplaatsen	16
5.2.1 Maatschappelijke of sociale functie	17
5.2.2 Ecologische waarde	17
5.2.3 Culturele waarde	17
5.2.4 Recreatieve functie	18
5.2.5 Economische waarde	18
5.3 De functies en waarden van de begraafplaatsen in relatie tot de ontwikkelingen en trends	18
6 De toekomst van de begraafplaatsen	19
6.1 Toekomstbestendige begraafplaatsen	19
6.1.1 Uitvaartzorg	21
6.1.2 Biodiversiteit	21

6.1.3	Cultuurhistorie	21
6.1.4	Open en toegankelijk	22
6.1.5	Kostendekkendheid	22
6.2	Samen werken aan de doelstellingen	23
7	Financieel kader	24
7.1	Kosten voor de begraafplaatsen	24
7.2	Inkomsten	25
7.3	Kostendekking	25
7.4	Doelstellingen en kosten	25
8	Rol van de gemeente	27
8.1	Scenario's voor de relatie tussen de gemeente en de begraafplaatsen	27
8.2	Voorkeursscenario	28
9	Uitvoeringsstrategie	30
9.1	Toekomst van de begraafplaatsen	30
9.2	Primaire functie van de begraafplaatsen	30
9.3	Uitvaartzorg	30
9.4	Behoud waarden van de begraafplaatsen	31
9.5	Openstellingen begraafplaatsen	31
9.6	Dagelijks beheer van de begraafplaatsen	32
Bijlage 1	Begraafplaatsen in Gooise Meren	
Bijlage 2	Resultaat vragenlijst Gooise Meren Spreekt	
Bijlage 3	Impressie bijeenkomst 16 april 2025	
Bijlage 4	Ontwikkelingen 2016 tot nu	
Bijlage 5	Beleid & regelgeving	
Bijlage 6	Ontwikkelingen en trends	
Bijlage 7	Nieuwe uitvaartvormen	
Bijlage 8	Financiën begraafplaatsen	
Bijlage 9	Benchmark legestarieven begraafplaats	
Bijlage 10	Uitwerking scenario's rol gemeente – begraafplaatsen	

1 Inleiding

Op de begraafplaatsen in Gooise Meren wordt al eeuwenlang afscheid genomen van dierbare overledenen. De wijzen waarop afscheid wordt genomen zijn voortdurend aan verandering onderhevig. Dit geldt ook voor de manier waarop nabestaanden en beheerders denken over de vormgeving van gedenktekens en het omgaan met de dood. Begraafplaatsen zijn cultuurdragers en geven maatschappelijke ontwikkelingen, zoals religieuze denkbeelden en medische ontwikkelingen weer. Daarnaast hebben de meeste begraafplaatsen een parkachtig karakter met bijzondere bomen en heesters.

Gemeente Gooise Meren kent dertien begraafplaatsen. Acht van deze begraafplaatsen zijn in eigendom en beheer van de gemeente:

- Algemene Begraafplaats Bussum
- Algemene Begraafplaats Muiden
- Algemene Begraafplaats Muiderberg
- Natuurbegraafplaats Naarden
- Nieuwe Rooms-Katholieke Begraafplaats Bussum
- Nieuw Valkeveen Naarden
- Oude Begraafplaats Naarden
- Oude Rooms-Katholieke Begraafplaats Bussum

Onderling verschillen ze sterk van karakter. De begraafplaatsen liggen in de kernen van Gooise Meren en versterken de identiteit van deze kernen. In bijlage 1 is een beschrijving van elke begraafplaats opgenomen.

1.1 Aanleiding

De uitgangspunten die op dit moment gelden op de gemeentelijke begraafplaatsen zijn opgenomen in het rapport 'Begraven in Gooise Meren'. Dit rapport dateert van 2016, direct na de fusie tot de gemeente Gooise Meren. Het doel was het harmoniseren van tarieven, regels en beheer van alle gemeentelijke begraafplaatsen. Ook wordt een aantal uitgangspunten benoemd voor de begraafplaatsen:

- Elke kern behoudt een begraafplaats
- De begraafplaatsen zijn kostendekkend
- Ruime keuzemogelijkheden voor de inwoners
- Stilstand is achteruitgang
- Wij zijn Gooise Meren

Nu is het ruim negen jaar later en tijd om deze uitgangspunten te actualiseren.

Bij deze actualisatie staan de volgende vragen centraal:

- Wat zijn de functies en/of waarden van de begraafplaatsen?
- Wat zijn de uitgangspunten voor de begraafplaatsen?
- Hoe ziet de begraafplaats van de toekomst eruit?

- In hoeverre moet of kan het beheer van de begraafplaatsen worden geprivatiseerd?
- Wat is het financiële kader van deze toekomstvisie?

Het antwoord op bovenstaande vragen geeft de kaders voor de toekomst van de begraafplaatsen.

1.2 Aanpak en participatie

Op een begraafplaats komen vele beleidsvelden samen. Om het toekomstbeeld voor de begraafplaatsen te bepalen is daarom gestart met een werksessie voor collega's van uiteenlopende beleidsvelden en de beheerder van de begraafplaatsen. Juist op begraafplaatsen kunnen ontwikkelingen binnen andere beleidsterreinen worden meegenomen, zoals op het gebied van het versterken van biodiversiteit en het behoud van erfgoed.

Ook de (toekomstige) gebruikers van de begraafplaatsen zijn belangrijk bij het bepalen van de kaders. In december 2024 is een vragenlijst via Gooise Meren Spreekt opengesteld om de mening van gebruikers en mogelijke toekomstige gebruikers op te halen. Ruim 900 personen hebben de vragenlijst ingevuld. Dat heeft veel inzicht gegeven in hoe mensen denken over de begraafplaatsen en wat ze belangrijk vinden. De uitkomsten van deze vragenlijst zijn verwerkt in dit beleidskader voor de begraafplaatsen. In bijlage 2 is een overzicht opgenomen van de resultaten.²

Ten slotte heeft in april 2025 een bijeenkomst plaatsgevonden met diverse geledingen uit de samenleving. Tijdens deze bijeenkomst is het voorkeursscenario voor toekomstbestendige begraafplaatsen gedeeld met de deelnemers en is getoetst of bijsturing noodzakelijk was. Ook zijn aandachtspunten voor de uitvoering opgehaald en verwerkt in dit beleidskader. In bijlage 3 is een impressie opgenomen van deze bijeenkomst.

1.3 Leeswijzer

- In hoofdstuk twee vertellen we meer over de acht gemeentelijke begraafplaatsen en de ontwikkelingen die hier plaatsgevonden hebben van 2016 tot nu.
- Hoofdstuk drie geeft een overzicht van het relevante beleid en de regelgeving m.b.t. begraven en begraafplaatsen waaronder ook de relevante Sustainable Development Goals (SDG's).
- De maatschappelijke ontwikkelingen en trends die betrekking hebben op de begraafplaatsen komen aan bod in hoofdstuk vier.
- Hoofdstuk vijf gaat in op de waarden van de begraafplaatsen in relatie tot de omgevingsvisie.

² In het hele rapport zijn uitspraken opgenomen in gedachtenwolkjes. Deze komen uit de enquête Gooise Meren Spreekt

- Het zesde hoofdstuk beschrijft het toekomstbeeld voor de begraafplaatsen en geeft aan welke doelstellingen worden nagestreefd om bij te dragen aan toekomstbestendige begraafplaatsen.
- In het zevende hoofdstuk staat het financieel kader centraal.
- In hoofdstuk acht gaan we in op de relatie tussen de gemeente en de begraafplaatsen; we werken ze uit in drie scenario's.
- Ten slotte schetst hoofdstuk negen de aandachtspunten voor de uitvoering van dit beleidskader.

2 De begraafplaatsen

Elk van de dertien begraafplaatsen in Gooise Meren heeft een eigen ontstaansgeschiedenis en bijzondere kenmerken. In deze notitie zijn alleen uitgangspunten opgenomen voor de begraafplaatsen waarvan de gemeente de eigenaar is. Deze acht gemeentelijke begraafplaatsen zijn verdeeld over de vier kernen van de gemeente Gooise Meren. Eén ding hebben alle begraafplaatsen gemeen: ze maken de geschiedenis zichtbaar van de kern waarin ze liggen. Van oudsher zijn de begraafplaatsen de geschiedenisboeken en cultuurdragers van onze gemeente. Tegenwoordig zien we ze ook als waardevolle, groene plekken waar rust heerst voor mens en dier.

Op het oog beheert de gemeente maar zes begraafplaatsen. De Natuurbegraafplaats Naarden en de Nieuwe Rooms-Katholieke Begraafplaats Bussum zijn echter zelfstandige begraafplaatsen, hoewel ze vergroeid zijn met een andere begraafplaats. Natuurbegraafplaats Naarden is gelegen in een natuurgebied en kent specifieke beheermaatregelen om de natuur te beschermen. Men kan hier een graf kopen dat altijd onderdeel van de natuur zal blijven. Aan de begrafenissen op deze begraafplaatsen worden ook speciale eisen gesteld, zoals het gebruik van materialen die biologisch afbreekbaar zijn. De grond van de Nieuwe Rooms-Katholieke Begraafplaats is van oorsprong een katholieke begraafplaats die later is overgedragen aan de gemeente. De begraafplaats betreft gewijde grond. Dit maakt dat beide begraafplaatsen specifieke kenmerken hebben waardoor ze als zelfstandige begraafplaatsen worden beschouwd.

2.1 Gebeurtenissen en ontwikkelingen vanaf 2016 tot nu

In 2016 is het huidige beleidskader voor de begraafplaatsen vastgesteld. Dit kader was gericht op de harmonisatie van de regelgeving voor de begraafplaatsen na de fusie. Het doel was gelijkheid creëren, waarbij de unieke karakters van de begraafplaatsen behouden bleven. Hoewel dit beleidskader vooral praktisch van aard is, zijn er sindsdien uiteenlopende gebeurtenissen en ontwikkelingen geweest die invloed hebben gehad op het beleid en de positie van de begraafplaatsen in Gooise Meren. Een overzicht hiervan is opgenomen in bijlage 4.

Deze ontwikkelingen variëren van productontwikkeling, grootschalige ruiming, diverse restauraties van erfgoed, aanleg van een bezinningstuin tot door vrijwilligers georganiseerde rondleidingen en concerten tijdens Open Monumentendag.

2.2 Het belang van de begraafplaatsen

Veel mensen binnen en buiten de gemeente hebben verbinding met een of meerdere begraafplaatsen. Voor de overledenen zijn de begraafplaatsen hun rustplaats. De begraafplaatsen zijn daarmee vooral van betekenis voor de bezoekers, zoals de rechthebbenden van graven, familieleden of vrienden van de overledenen. Zij gebruiken de begraafplaatsen voor grafbezoek en rouwverwerking. Daarnaast zijn er bezoekers die geïnteresseerd zijn in de cultuurhistorie of het groen op de begraafplaatsen. Voor het opstellen van een beleidskader voor de begraafplaatsen is het belangrijk om ook zicht te hebben op de mening van mogelijke andere, toekomstige gebruikers.

De enquête Gooise Meren Spreekt³ (bijlage 2) heeft waardevolle informatie opgeleverd over de redenen waarom mensen een begraafplaats bezoeken, wat zij belangrijk vinden op een begraafplaats en welke activiteiten als passend worden gezien.

Hieronder volgt een samenvatting van de belangrijkste resultaten van de enquête:

- Enkele begraafplaatsen worden meer gebruikt voor wandelen dan voor grafbezoek.
- Rust en een goed onderhouden, groene omgeving worden als meest belangrijk gezien.
- De helft van de respondenten vindt activiteiten, zoals rondleidingen, niet passend op de begraafplaats, de andere helft wel, afhankelijk van het type activiteit.
- Enkele respondenten willen meedenken over de toekomst van de begraafplaatsen en dan bij voorkeur die van een specifieke begraafplaats.
- Slechts enkele respondenten willen helpen bij het onderhoud van de begraafplaatsen.

³ In het hele rapport zijn uitspraken opgenomen in gedachtenwolkjes. Deze komen uit de enquête Gooise Meren Spreekt

3 Beleid en regelgeving

Een samenvatting van het beleid dat van toepassing is op de begraafplaatsen is opgenomen in bijlage 5. In dit hoofdstuk volgt een korte opsomming van de kaders voor de begraafplaatsen.

3.1 Wetgeving

De belangrijkste wet voor de begraafplaatsen is de *Wet op de lijkbezorging*. In deze wet is de landelijke regelgeving m.b.t. begraven opgenomen. De gemeente Gooise Meren heeft op grond van deze wet de verplichting om voor haar inwoners te zorgen voor voldoende begraafmogelijkheden binnen de gemeentegrenzen. De wet gaat niet in op tarieven. In lijn met de Wet op de lijkbezorging (artikel 32) zijn twee verordeningen voor de begraafplaatsen vastgesteld. Deze verordeningen bevatten regels voor de openingstijden, wijze van begraven, type graven en het ruimen van graven.

Op 1 januari 2024 is de Omgevingswet in werking getreden. In navolging hiervan heeft gemeente Gooise Meren haar ambities en beleidsdoelen voor de lange termijn vastgelegd in de omgevingsvisie 2023. Het beleidskader voor de begraafplaatsen is vergelijkbaar met een thematisch plan onder de omgevingsvisie. Dit betekent dat dit beleidskader integraal is en wordt uitgewerkt in een uitvoeringsstrategie.

3.2 Gemeentelijk beleid en uitvoering

De uitgangspunten uit de in 2016 opgestelde visie 'Begraven in Gooise Meren' zijn nog steeds van toepassing bij de ontwikkelingen op de begraafplaats. Voor de dagelijkse uitvoering wordt gebruikgemaakt van de uitvoeringsnotities op het gebied van ruimingen, waardevolle grafmonumenten (Geschiedenis in Steen) en het dagelijks beheer (Beheerplan begraafplaatsen). Uit de resultaten van de enquête van 'Gooise Meren spreekt' blijkt dat het merendeel geen grote wijzigingen op de begraafplaatsen wenst maar tevreden is met het huidige beheer en de mogelijkheden die de begraafplaatsen bieden. Continuïteit van de huidige werkwijze is om die reden een belangrijk gegeven bij de ontwikkeling van dit nieuwe beleidskader.

3.2.1 Erfgoed

De begraafplaatsen herbergen veel erfgoed. Hierop is de *Erfgoed Gooise Meren, Visie en uitvoeringsprogramma 2020 en de Visie gebedshuizen (2024)* van toepassing. Het belangrijkste uitgangspunt dat relevant is voor de begraafplaatsen, is de opgave om de toegankelijkheid en de beleving van erfgoed te vergroten.

Voor de Oude Begraafplaats is in 2004 een beheervisie opgesteld met bijhorende deelplannen voor groen en graven & opstallen vanwege de bijzondere waarde die deze begraafplaats als rijksmonument heeft.

3.2.2 Duurzaamheid

De gemeente werkt in het kader van de landelijke klimaatdoelstellingen al langer aan duurzaamheid. Recent is het integrale beleidskader duurzaamheid (2024) vastgesteld, waarin het verband wordt gelegd tussen verschillende beleidsvelden. Een onderdeel hiervan zijn de internationaal erkende Duurzame Ontwikkelingsdoelen (SDG's).

Bij het ontwikkelen van het beleid om de waarden van de begraafplaatsen te beschermen en bij het uitwerken van het beleidskader streven we ernaar een bijdrage te leveren aan met name de volgende SDG's:

4 Ontwikkelingen en trends

Ontwikkelingen en trends m.b.t. begraven en uitvaarten volgen elkaar snel op. Dit heeft ook gevolgen voor de rol van gemeenten t.a.v. de begraafplaatsen. Bovendien is er meer aandacht voor duurzaamheid, biodiversiteit en klimaatadaptatie op de begraafplaatsen. In dit hoofdstuk volgt een korte opsomming van de ontwikkelingen en trends die spelen op de begraafplaatsen in Gooise Meren. In bijlage 6 is een uitgebreidere beschrijving opgenomen.

4.1 Uitvaarttrends

In een verder verleden werd iedere overledene begraven, vaak in of bij een kerk. Sinds die tijd is er veel veranderd. Er werden begraafplaatsen aangelegd, vanaf 1955 is cremeren wettelijk toegestaan en sinds twintig jaar bestaan er natuurbegraafplaatsen. Ook Gooise Meren kent inmiddels een natuurbegraafplaats. Tegenwoordig wordt nagedacht over resomeren en veraarden (bijlage 7) als nieuwe vormen van lijkbezorging. Deze laatste twee zijn nog niet wettelijk toegestaan.

Daarnaast geldt dat de maatschappij divers is, we leven in Nederland met veel verschillende groepen samen. Zo zijn er begraafplaatsen voor verschillende geloofsovertuigingen. Zeker sinds de coronajaren is te zien dat meer groeperingen de wens hebben om een uitvaart in Nederland vorm te geven.

Een trend die al langer zichtbaar is en steeds nadrukkelijker wordt toegepast is een individueel afscheidsmoment. Een uitvaartdienst wordt niet langer vormgegeven aan de hand van een

vast (religieus) stramien, maar met veel aandacht voor wie de overledene was. Dat heeft ook gevolgen voor de begraafplaatsen en de aula's op de begraafplaatsen.

Ten slotte worden (huis)dieren tegenwoordig vaak beschouwd als onderdeel van het gezin of de familie. Een trend die hiermee samenhangt is dat mensen bij het afscheid nemen van een (huis)dier vaker overgaan tot een ceremonie en een begrafenis/crematie.

Heel belangrijk dat er andere vormen van 'begraven' zijn zoals hindoeïstisch of islamitisch

Ik kan mij wel voorstellen dat wanneer iemand is overleden die heel veel van jazz hield, dit ook op de begraafplaats zou moeten kunnen.

4.2 Maatschappelijke rol van begraafplaatsen

Begraafplaatsen zijn bijzondere locaties in een gemeente. Het is een plek die de identiteit van de gemeenschap laat zien. Het zijn historische, groene rustpunten in een hectische omgeving, maar bovenal zijn het locaties waar mensen hun geliefden bijzetten en herdenken. Dat maakt dat veranderingen op een begraafplaats veel emoties oproepen. Hoewel de meningen verschillen, is te

Ik vind het belangrijk dat 'mijn' begraafplaats rust en respect uitstraalt

merken dat steeds meer mensen begraafplaatsen zien als mooie ontmoetingsplaatsen waar ruimte is voor herdenking en bezinning. Het wordt daarom steeds belangrijker om te zorgen dat begraafplaatsen ook daadwerkelijk toegankelijk zijn voor iedereen. Begraafplaatsen spelen ook een rol in de sociale verbindingen tussen bezoekers onderling of vrijwilligers die zich inzetten op de begraafplaatsen. Daarnaast kunnen begraafplaatsen een rol spelen in de (her)integratie in het arbeidsproces.

Naar mate graven ouder worden, gaat de plek van rouw over in een plek van geschiedenis. Op de begraafplaatsen bevinden zich vele bijzondere en unieke grafmonumenten. Deze grafmonumenten vertellen een verhaal over de geschiedenis van Gooise Meren en haar inwoners.

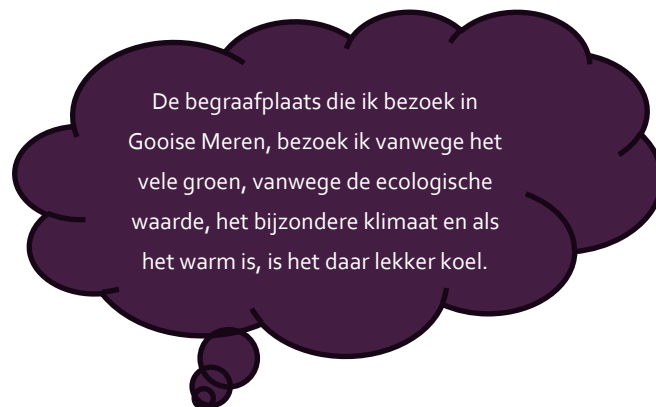
Ten slotte valt op dat, landelijk gezien, de laatste jaren meer gemeentelijke begraafplaatsen zelfstandig worden. In hoofdstuk 8 van dit beleidskader wordt een aantal mogelijke scenario's beschreven voor de relatie tussen de gemeente Gooise Meren en haar acht begraafplaatsen.

4.3 Duurzaamheid op de begraafplaats

In paragraaf 3.2.2. is aangegeven dat Gooise Meren de landelijke klimaatdoelstellingen om in 2050 volledig duurzaam, klimaatneutraal en circulair te zijn onderschrijft. Ook de begraafplaatsen zijn van belang voor het behalen van deze doelstelling. Juist begraafplaatsen dragen, mede door de vaak rustige groene omgeving, bij aan biodiversiteit. Zij kunnen een positieve (verkoelende) bijdrage leveren aan de omgeving vanwege het vele groen dat er vaak te vinden is. Net als elders in de gemeente zijn de gevolgen van klimaatverandering echter in meer of mindere mate zichtbaar. Zo hebben bepaalde hagen of bomen het moeilijk als gevolg van langere, hete periodes van droogte.

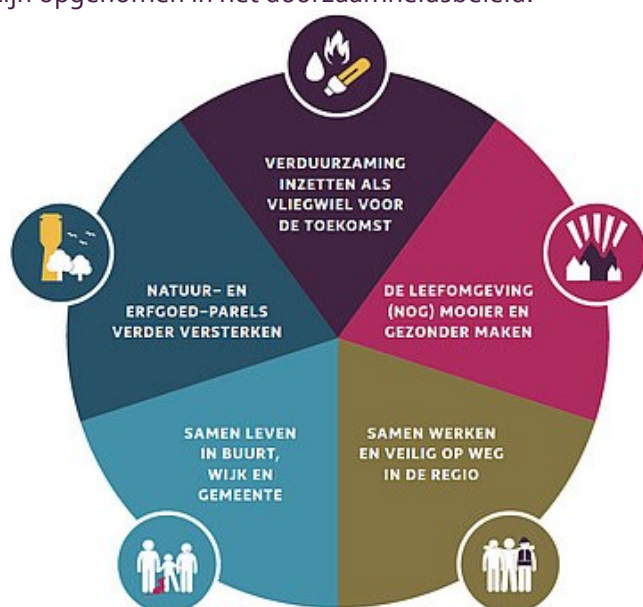
Ook de vele grafmonumenten hebben waarde voor de biodiversiteit, maar zij (met name zerken) kunnen anderzijds ook zorgen voor veel hitte. Al met al is daarom goed om bij

ontwikkelingen op een begraafplaats rekening te houden met klimaatverandering. Op de begraafplaats is ook aandacht voor circulariteit, met name op het gebied van groenafval en hergebruik van grafmonumenten, maar ook voor de inzet van duurzamer materieel om een bijdrage te leveren aan de energietransitie. Als laatste is er oog voor het verduurzamen van het vastgoed op de begraafplaatsen.

5 Betekenis van begraafplaatsen in Gooise Meren

Begraafplaatsen hebben verschillende functies en vertegenwoordigen uiteenlopende waarden. Deze waarden worden in dit hoofdstuk gerelateerd aan de ambities uit de Omgevingsvisie. Zo maken we duidelijk hoe de begraafplaatsen een bijdrage leveren aan het behalen van de ambities die de gemeente Gooise Meren voor haar leefomgeving heeft geformuleerd in de Schijf van Vijf in de Omgevingsvisie en aan het behalen van de SDG's zoals deze zijn opgenomen in het duurzaamheidsbeleid.

5.1 Primaire functie van de begraafplaatsen

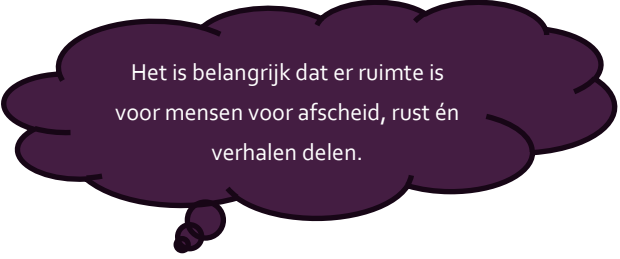
De begraafplaatsen zijn in de eerste plaats van belang voor de uitvaartzorg in de gemeente. Vanuit de Wet op de lijkbezorging moet de gemeente zorgdragen voor voldoende begraafmogelijkheden voor haar inwoners. Begraafplaatsen zijn locaties waar veel samenkomt. Door het benutten van alle waarden van de begraafplaatsen, dragen we bij aan een mooie en gezondere leefomgeving (Omgevingsvisie). Begraafplaatsen dragen bij aan de groene, creatieve, saamhorige gemeente met veel geschiedenis die wij willen zijn, zoals dat ook is vastgelegd in de Omgevingsvisie.

5.2 Waarden en functies van de begraafplaatsen

Naast de primaire functie in het kader van uitvaartzorg bieden de begraafplaatsen nog meer functies en vertegenwoordigen zij waarden voor de leefomgeving. De volgende vijf functies en waarden zijn van toepassing op de acht gemeentelijke begraafplaatsen.

5.2.1 Maatschappelijke of sociale functie

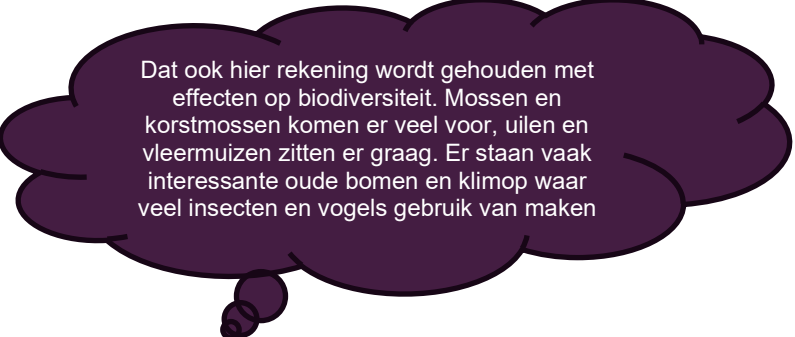
Begraafplaatsen zijn sinds jaar en dag plekken waar mensen samenkomen. Het zijn ontmoetingsplekken waar gerouwd wordt. Ook zoeken we begraafplaatsen op als plek om tot rust te komen en te bezinnen, alleen en met elkaar. Deze sociale functie kan veel meer worden benut dan nu het geval is. Het zijn plekken waar verbindende, culturele activiteiten kunnen plaatsvinden. Mits deze passen bij de primaire functie van begraafplaatsen. Begraafplaatsen staan open voor iedereen, in alle verscheidenheid. Ze dragen bij aan de ambitie *samenleven in buurt, wijk en gemeente*, zoals benoemd in de Omgevingsvisie.

Het is belangrijk dat er ruimte is voor mensen voor afscheid, rust én verhalen delen.

5.2.2 Ecologische waarde

Vanwege het parkachtige karakter van begraafplaatsen en de rust die er heerst, zijn het natuurgebieden die uniek zijn qua biodiversiteit. Door al het groen bieden ze verkoeling in een verstedelijkte omgeving die steeds warmer wordt. Begraafplaatsen maken deel uit van het landschap en leggen verbanden tussen elementen van een landschap. Je vindt er bomen, struiken en andere organismen die je nergens anders vindt. Het onderhoud van de

Dat ook hier rekening wordt gehouden met effecten op biodiversiteit. Mossen en korstmossen komen er veel voor, uilen en vleermuizen zitten er graag. Er staan vaak interessante oude bomen en klimop waar veel insecten en vogels gebruik van maken

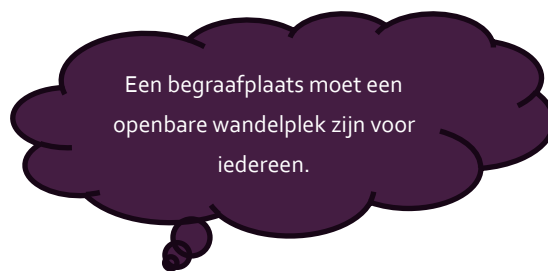
begraafplaatsen vindt op een duurzame manier plaats met oog voor het behoud en de verdere versterking van de biodiversiteit. Zo draagt de gemeente bij aan *duurzaamheid als vliegwiel voor de toekomst* (Omgevingsvisie).

5.2.3 Culturele waarde

Er zijn eindeloos veel verhalen te vertellen over de begraafplaatsen zelf, de graven en de personen die er liggen. Sommige begraafplaatsen zijn geheel of gedeeltelijk gemeentelijk of Rijksmonument en sommige graven zijn monumenten. Bijna nergens is zoveel erfgoed te vinden als op begraafplaatsen. Kortom, de begraafplaatsen zijn cultuurhistorische plekken. De combinatie tussen natuur en cultuurhistorie is daarbij ook nauw verweven. De concentratie aan beeld- en steenhouwwerk, familiegeschiedenis en landschappelijke inrichting maken de plekken tot *natuur- en erfgoedparels* (Omgevingsvisie).

5.2.4 Recreatieve functie

Op begraafplaatsen kun je wandelen, alleen of met anderen, ook als er geen graf is om te bezoeken. Je kunt er tot rust komen en in stilte bezinnen in een groen en serene omgeving. Begraafplaatsen zijn daarmee vooral plekken voor levenden. Hoewel deze recreatieve waarde niet tot de primaire functie van de begraafplaats behoort, kan deze wel een rol spelen in de verankering van de begraafplaatsen in de gemeenschap.

5.2.5 Economische waarde

Culturele activiteiten, natuur en erfgoed trekken toeristen en recreanten die mogelijk niet alleen voor de begraafplaatsen komen maar ook de directe omgeving bekijken. Dit zorgt voor economische bedrijvigheid en werkgelegenheid in de gemeente. Dit vraagt om een verdere uitwerking in het uitvoeringsprogramma.

5.3 De functies en waarden van de begraafplaatsen in relatie tot de ontwikkelingen en trends

De begraafplaatsen hebben meerdere functies en waarden zoals in de voorgaande paragraaf is te lezen. Door deze functies en waarden te combineren met de ontwikkelingen en trends (hoofdstuk 4) die spelen op de begraafplaatsen ontstaat een vijftal aandachtspunten waar de toekomst van de begraafplaatsen in Gooise Meren op gebaseerd kan worden. Het gaat dan om de volgende aandachtspunten:

- Uitvaartzorg
- Biodiversiteit
- Cultuurhistorie
- Open & toegankelijk
- Kostendekkendheid

6 De toekomst van de begraafplaatsen

In dit hoofdstuk formuleren we de uitgangspunten die de paraplu vormen waaronder alle besluiten, ontwikkelingen en activiteiten die betrekking hebben op het begraafplaatsbeheer vallen. Toekomstige ontwikkelingen en vraagstukken kunnen aan deze uitgangspunten getoetst worden.

6.1 Toekomstbestendige begraafplaatsen

De volgende tekst uit de Visie Buitenruimte geldt nog steeds als het gaat om de functies en waarden van de begraafplaatsen (hoofdstuk 5): 'Een begraafplaats is niet alleen een plek waar verdriet en emoties overheersen, het is ook een plek om te herdenken. Binnen de context van iedere plek hebben mensen zelf de keus om verlies persoonlijk te herdenken en te verwerken, of om contact te leggen met mensen die soortgelijke emoties (h)erkennen. Daarnaast zijn het ook groene oases, plekken voor rust, bezinning en natuurbeleving. Waar bomen, bijzondere planten, mossen, kleine dieren en vogels goed gedijen.'⁴ De antwoorden in de enquête bevestigen dit.

De primaire functie van de begraafplaatsen is de uitvaartzorg, die toegankelijk moet zijn voor alle groepen in de samenleving. Dat neemt niet weg dat begraafplaatsen zich blijven ontwikkelen, in lijn met de samenleving. Op elke begraafplaats vinden met enige regelmaat uitvaarten plaats in reeds bestaande graven maar ook in nieuwe graven. Graven worden wel of niet verlengd en de wensen van nabestaanden veranderen. Denk hierbij aan de toename van het aantal crematies (asbestemmingen) in de afgelopen jaren en in de toekomst mogelijk aan het resomeren of veraarden.

Uit de integrale werksessie en op basis van de reacties op de enquête zijn de volgende wensen geformuleerd:

- Multifunctioneel, open en voor iedereen. Overledenen worden hier begraven of hun as wordt bijgezet of verstrooid.
- Groen, biodivers en klimaatbestendig.
- Een plek waar mensen komen om overledenen te herdenken, te genieten van de natuur- en/of historische waarden en de rust of om deel te nemen aan activiteiten die in het teken staan van herdenking en bezinning.
- Een plek voor levenden om het leven te vieren.

Bovenstaande wensen hangen nauw samen met de ontwikkelingen en trends die spelen op een begraafplaats (hoofdstuk 4) en de functies en waarden van de begraafplaatsen (hoofdstuk

⁴ Tekst uit *Visie Buitenruimte (2018)*

5). In het algemeen kan gezegd worden dat begraafplaatsen méér zijn dan alleen een plek waar geliefden een laatste rustplaats hebben.

Het toekomstbeeld voor de begraafplaatsen is dat deze locaties voor nu en in de toekomst voldoende ruimte bieden voor de uitvaartzorg die past bij de inwoners van Gooise Meren, waarbij aandacht is voor individuele wensen ten aanzien van graven, rituelen en financiële mogelijkheden. Deze primaire functie van de begraafplaats staat centraal bij alle ontwikkelingen op de begraafplaatsen.

Om dit te kunnen bereiken én de overige functies en waarden van de gemeentelijke begraafplaatsen te waarborgen, streven wij de volgende doelstellingen na:

Doelstelling	
	<p>Uitvaartzorg</p> <p>We willen veranderende wensen en gewoonten m.b.t. begraven, rouwen en herdenken mogelijk maken door onze producten te blijven ontwikkelen.</p>
	<p>Biodiversiteit</p> <p>We werken vanuit een beheer dat gericht is op meer groen en biodiversiteit en met aandacht voor stadsecologie, om de toekomstbestendigheid, duurzaamheid en klimaatbestendigheid van de begraafplaatsen vergroten.</p>
	<p>Cultuurhistorie</p> <p>De historische kenmerken van de begraafplaatsen behouden en beheren we op een zorgvuldige manier, tegen realistische kosten.</p>
	<p>Open en toegankelijk</p> <p>We stellen de begraafplaatsen zoveel mogelijk open en maken deze toegankelijk voor een breed publiek, rekening houdend met de primaire functie van de begraafplaatsen.</p>
	<p>Kostendekkendheid</p> <p>We voldoen aan het begrotingsuitgangspunt van 50% dekking van de kosten van de begraafplaatsen door adequaat te budgetteren en te onderzoeken of er meer mogelijkheden zijn om de kosten te dekken.</p>

In de volgende paragrafen worden deze doelstellingen verder uitgewerkt in aandachtspunten op het gebied van uitvaartzorg, biodiversiteit, cultuurhistorie, openstelling en kostendekkendheid.

6.1.1 Uitvaartzorg

Een goed functionerende begraafplaats is afgestemd op de plaatselijke situatie en voldoet aan de eisen die gesteld worden vanuit de wet. Om recht te doen aan ontwikkelingen in de samenleving, is het belangrijk om in te spelen op nieuwe uitvaartwensen. Dit betekent dat we onze producten blijven ontwikkelen. Hiermee wordt ook een bijdrage geleverd aan het beheersen van de kosten van de begraafplaatsen. Samen met stakeholders, zoals uitvaartondernemers, gaan we hiermee aan de slag.

We gaan deze **doelstelling** uitwerken aan de hand van de volgende **aandachtspunten**:

- Wij bieden op de verschillende begraafplaatsen een diversiteit aan uitvaartmogelijkheden aan.
- Wij spelen in op een samenleving die verandert en passen de uitvaartmogelijkheden aan om voldoende keuzemogelijkheden te geven binnen de wettelijke mogelijkheden.

6.1.2 Biodiversiteit

In deze tijd, waarin de groene omgeving door alle ruimtelijke ontwikkelingen (woningbouw, energietransitie etc.) onder druk staat, biedt een begraafplaats kansen om de biodiversiteit in de directe omgeving te vergroten. In veel gevallen zijn juist op een begraafplaats soorten te vinden die elders niet of nauwelijks voorkomen. Flora & fauna floreren op begraafplaatsen door de ruimte die er is en de rust die er heerst. Meer biodiversiteit op de begraafplaats past daarnaast ook bij de maatschappelijke trend dat ook vanuit de samenleving meer belangstelling is voor de natuur in relatie tot de uitvaartzorg (natuurbegraafplaatsen). Daarnaast bieden de begraafplaatsen, vanwege het groene karakter, verkoeling in een verstedelijkte omgeving die steeds warmer wordt.

Deze **doelstelling** werken we uit aan de hand van de volgende **aandachtspunten**:

- Wij vergroten waar mogelijk de biodiversiteit op de begraafplaatsen zodat in elk jaargetijde voldoende variatie aanwezig is.
- Wij streven ernaar om de hoeveelheid harde materialen (verharding en grafmonumenten) te verminderen en deze waar mogelijk aan te bieden voor hergebruik.
- We maken keuzes die bijdragen aan klimaatadaptatie, biodiversiteit en circulariteit.

6.1.3 Cultuurhistorie

Begraafplaatsen zijn cultuurhistorische plekken met name door de aanwezigheid van de vele (oude) grafmonumenten. Aan de aanwezige grafmonumenten is vaak af te lezen hoe de grafcultuur maar ook de maatschappij zich in de loop de jaren heeft ontwikkeld. Begraafplaatsen zijn daarmee belangrijke cultuurdragers van de lokale samenleving. Het is onze doelstelling om cultureel erfgoed beter beleefbaar te maken. Crowdfunding, herbestemming van grafmonumenten en behoud van ambachten zijn manieren om verhalen

levend te houden en om draagvlak te vinden voor deze veelal kostbare onderhoudswerkzaamheden. Erfgoed en cultuurhistorie zijn verbonden met mensen, en de begraafplaatsen spelen een belangrijke rol in deze verbinding.

Deze **doelstelling** werken we uit aan de hand van de volgende **aandachtspunten**:

- Wij hebben oog voor het behoud van het karakter van de begraafplaatsen, gaan zorgvuldig om met hun geschiedenis en de waardevolle elementen die zij herbergen.
- Er zijn veel verhalen te vertellen over de begraafplaatsen, de grafmonumenten en de personen die er liggen. Deze verhalen moeten verteld worden en we ondersteunen het zichtbaar maken van dit erfgoed voor derden
- We gaan terughoudend om met aanpassingen en beargumenteren deze altijd vanuit het monument dan wel de cultuurhistorie
- Aanpassingen zijn zoveel mogelijk reversibel om bij vergissingen in techniek dan wel tijdsgeest terug te kunnen keren naar de oorspronkelijke situatie.

6.1.4 Open en toegankelijk

Begraafplaatsen zijn plekken om te rouwen, bezinnen of elkaar te ontmoeten. Uitgangspunt hierbij is: iedereen is welkom. De levendigheid van een begraafplaats wordt namelijk gevormd door de bezoekers ongeacht of zij een graf bezoeken of niet. De bezoekers zijn de huidige én de toekomstige gebruikers van de begraafplaatsen, zeker als zij zich verbonden voelen. Door te blijven luisteren naar de wensen van de samenleving, de nabestaanden en de bezoekers van de begraafplaats ontstaan begraafplaatsen die betekenis hebben voor de lokale samenleving en zo een meerwaarde bieden.

We werken deze **doelstelling** uit aan de hand van de volgende **aandachtspunten**:

- Het zou een plek moeten zijn voor iedereen die tot rust wil komen of wil genieten van de stilte.
- De begraafplaatsen (inclusief de gebouwen) zijn plekken die voor iedereen toegankelijk zijn, ongeacht of iemand komt voor een uitvaart, grafbezoek of een andere activiteit.
- Wij organiseren of bieden op beperkte schaal ruimte voor passende activiteiten op de begraafplaats. Belangrijk uitgangspunt is dat de activiteiten passend en respectvol zijn.
- Wij versterken de sociale functie die begraafplaatsen bieden door ons extra open te stellen voor de samenleving.

6.1.5 Kostendekkendheid

Bij begraafplaatsen is sprake van inkomsten (vanuit uitvaarten en grafrechten) en uitgaven voor het onderhoud van de begraafplaatsen. In de ideale situatie zijn de inkomsten en uitgaven in evenwicht. Het uitgangspunt dat de begraafplaatsen voor 50% kostendekkend zijn, is vastgelegd in de gemeentebegroting. Om hieraan te kunnen voldoen moeten de begraafplaatsen goed functioneren en voldoende ruimte bieden voor nieuwe uitvaarten.

We gaan deze **doelstelling** uitwerken aan de hand van de volgende **aandachtspunten**:

- Wij zorgen voor borging van voldoende grafcapaciteit binnen de gemeentegrenzen.
- Wij zorgen ervoor dat de begraafplaatsen ook in financieel opzicht toegankelijk blijven voor al onze inwoners.

6.2 Samen werken aan de doelstellingen

De begraafplaatsen zijn bijzondere locaties binnen de gemeente waar door een gedreven team gewerkt wordt aan het realiseren van toekomstbestendige begraafplaatsen en het vervullen van de beschreven doelstellingen. Het begraafplaatsteam is geen eiland in de organisatie maar werkt integraal en nauw samen met verschillende disciplines (o.a. erfgoed, inclusie, sociaal domein, biodiversiteit) binnen de gemeente. Door gebruik te maken van elkaars expertise kunnen ontwikkelingen worden versterkt.

Ook wordt met diverse externe organisaties samengewerkt. Voor de hand liggend is de samenwerking met diverse uitvaartondernemers van binnen en buiten de gemeente. Deze samenwerking is vooral belangrijk voor het kunnen inspelen op de veranderende (uitvaart)wensen.

Daarnaast werken we samen met een tweetal stichtingen die met vrijwilligers een deel van het onderhoud op twee begraafplaatsen uitvoeren.

De contacten met de Historische kring Bussum, Historische kring stad Muiden, Historisch Muiderberg zijn van belang voor het uitdragen van de cultuurhistorische waarden van de begraafplaatsen en kunnen verder geïntensiveerd worden.

Samenwerking met welzijnsorganisaties vindt nu nog marginaal plaats. Dit contact kan verder geïntensiveerd worden. Dat past bij de uitkomsten uit de enquête Gooise Meren Spreekt. Meerdere respondenten geven aan bijeenkomsten in het kader van herdenking en rouwverwerking een goede toevoeging te vinden.

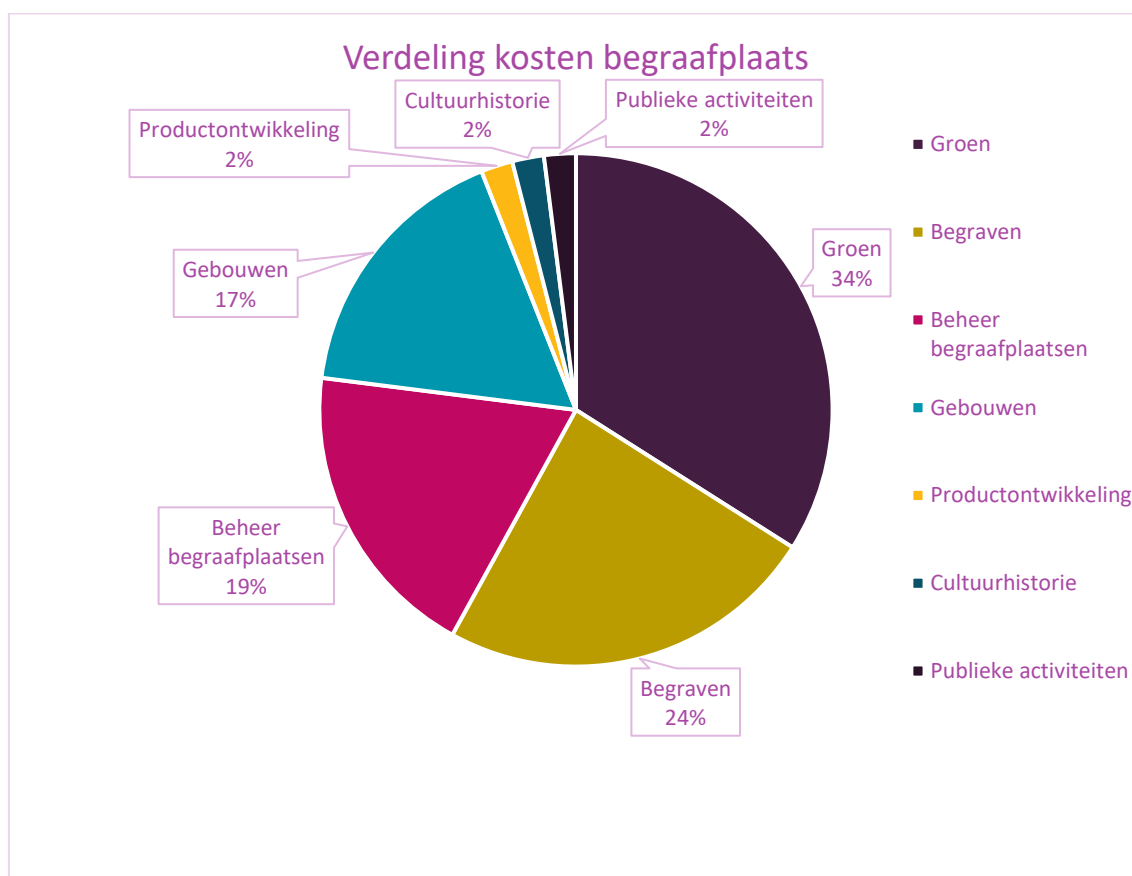
7 Financieel kader

De meerjarenbegroting voor de begraafplaatsen geeft inzicht in de jaarlijkse, geschatte en gezamenlijke kosten en de baten van de acht gemeentelijke begraafplaatsen.

7.1 Kosten voor de begraafplaatsen

Op de begraafplaatsen vinden diverse werkzaamheden plaats. Het gaat om uitgaven voor het onderhoud van het groen, de graven en de gebouwen maar ook om kosten voor uitvaarten, de administratie van de graven en de ontwikkeling van nieuwe uitvaartmogelijkheden. Bij een deel van deze kosten is sprake van inkomsten (paragraaf 7.2) maar op de begraafplaatsen is ook sprake van een groot aantal eeuwigdurende graven. Dit zijn graven die in het verleden zijn uitgegeven zonder einddatum, waarbij geen sprake is van inkomsten maar die wel in stand moeten worden gehouden. In bepaalde gevallen gaat het om gemeentelijke of rijksbeschermden grafmonumenten.

In onderstaand overzicht is het gemiddelde percentage opgenomen van de uitgaven (inclusief uren van de medewerkers) op de begraafplaatsen over de verschillende begraafplaatssonderdelen in de afgelopen jaren. In bijlage 8 is een toelichting opgenomen ten aanzien van de verschillende begraafplaatssonderdelen.

7.2 Inkomsten

Op de begraafplaatsen is sprake van inkomsten uit de leges die worden geheven. Het gaat om inkomsten vanuit uitvaarten, grafrechten en onderhoudsrechten. Bij het berekenen van de jaarlijkse legestarieven wordt gekeken naar de inflatie, de tarieven in de regiogemeenten en naar de kosten die gemaakt worden bij de uitvoering. In bijlage 9 is een benchmark opgenomen van de regiotarieven.

Een belangrijk gegeven is dat de leges zodanig zijn dat iedereen gebruik kan blijven maken van de begraafplaatsen. Van belang voor de inkomsten is niet alleen de hoogte van de leges maar vooral het aantal uitvaarten en het aantal uitgiftes van graven op een van de begraafplaatsen. In bijlage 8 is een overzicht opgenomen van het aantal uitvaarten en de uitgegeven graven. Daarin is te zien dat er de laatste jaren sprake is van een lichte toename van het aantal uitvaarten en uitgegeven graven.

7.3 Kostendekking

In de jaarrekening van de gemeente is de kostendekkendheid van de begraafplaatsen opgenomen, waarbij gestreefd wordt naar 50% kostendekking. In onderstaande tabel is het overzicht van de afgelopen jaren opgenomen. Te zien is dat in 2024 sprake is van een stijging van de hoogte van de inkomsten. Voor een deel is deze stijging te verklaren door het hoge aantal uitgegeven natuurgraven. Het andere deel heeft te maken met een administratieve correctie van de legesinkomsten.

Jaar	Inkomsten	Uitgaven	Overhead	Kostendekking
2020	820.000	1.147.000	432.000	47%
2021	817.000	1.167.000	454.000	46%
2022	877.000	1.110.000	469.000	51%
2023	908.000	1.131.100	635.000	42%
2024	1.230.000	1.368.000	492.000	63%

7.4 Doelstellingen en kosten

Het toekomstbeeld voor de begraafplaatsen is gebaseerd op het feit dat de primaire functie van de begraafplaats centraal staat. Daarnaast is sprake van een vijftal doelstellingen waarbij voor de doelstellingen op het gebied van uitvaartzorg (productontwikkeling), biodiversiteit, cultuurhistorie en open & toegankelijk (publieksactiviteiten) extra budget nodig is om deze te kunnen verwezenlijken. In paragraaf 7.1 is een overzicht opgenomen van de verdeling van de huidige uitgaven op de begraafplaatsen. Daarin is te zien dat voor deze drie doelstellingen op dit moment 6% van de uitgaven beschikbaar is. Het merendeel hiervan betreft uren van de medewerkers. Met het ondertekenen van het FARO-verdrag⁵ door het Rijk zijn er voor maatschappelijke initiatieven meer externe budgetten en subsidies aan te vragen voor o.a. erfgoed en cultuurhistorie.

⁵ Het Verdrag van Faro (Raad van Europa, 2005) benadrukt een ander perspectief op erfgoed en stelt de mens en de samenleving centraal en hún relatie met erfgoed.

In voorgaande hoofdstukken is te lezen dat de begraafplaatsen waarden vertegenwoordigen op het gebied van ecologie en cultuurhistorie die voor de gehele gemeente van belang zijn. Daarnaast zorgen de begraafplaatsen voor inkomsten. Door op een effectieve manier te werken aan de doelstellingen, blijven de inkomsten op peil.

Het tot nu toe beschikbare budget van 2% per doelstelling betreft voornamelijk de uren van medewerkers. Met een beperkt extra budget voor productontwikkeling, cultuurhistorie en publieksactiviteiten kunnen de doelstellingen worden gerealiseerd. Het gaat hierbij om een jaarlijks budget van € 10.000 per doelstelling. Door deze investering kan de bekendheid van de begraafplaatsen worden vergroot en kunnen extra inkomsten worden gegenereerd door het op peil blijven of toenemen van het aantal uitvaarten.

8 Rol van de gemeente

Van oudsher is er een onderscheid tussen particuliere begraafplaatsen (vaak vanuit geloofsovertuigingen) en gemeentelijke begraafplaatsen. Door de verplichting in de Wet op de lijkbezorging hebben de meeste gemeenten minimaal één algemene begraafplaats in beheer. In de laatste jaren zijn, landelijk gezien, enkele gemeentelijke begraafplaatsen zelfstandig(er) geworden. Met het oog op de toekomst is het van belang om te overwegen of in Gooise Meren een vorm van zelfstandigheid van de begraafplaatsen nodig en/of wenselijk is. In dat kader zijn meerdere scenario's uitgewerkt, waarbij het waarborgen van de functies en waarden die worden toegekend aan de begraafplaatsen (hoofdstuk 5) en de uitgangspunten centraal staan. Dit heeft geleid tot een voorkeursscenario waarbij rekening is gehouden met haalbaarheid en recente en toekomstige ruimtelijke ontwikkelingen.

8.1 Scenario's voor de relatie tussen de gemeente en de begraafplaatsen

In de afgelopen jaren is meermaals de vraag gesteld of het beheer van begraafplaatsen behoort tot de kerntaak van een gemeente. Om deze vraag te kunnen beantwoorden zijn drie scenario's onderzocht met ieder hun eigen voor- en nadelen. In bijlage 10 is een uitgebreider overzicht opgenomen van alle onderzochte scenario's, waarbij ook de haalbaarheid voor de gemeente Gooise Meren is getoetst.

Scenario I: Gemeente Gooise Meren houdt alle acht begraafplaatsen (huidige situatie)

Op dit moment is Gemeente Gooise Meren eigenaar en beheerder van acht gemeentelijke begraafplaatsen. De gemeente zorgt voor het beheer en het onderhoud van de begraafplaatsen en heeft het alleenrecht op begraven, verstrooien van as en het bijzetten van urnen. De beheerder van de begraafplaatsen is verantwoordelijk voor de exploitatiebegroting en zorgt voor de dagelijkse aansturing van de begraafplaatsen.

Scenario II: Gemeente Gooise Meren verzelfstandigt één of meer begraafplaatsen

Dit betekent dat voor één of meer begraafplaats(-en) een stichting wordt opgericht voor het dagelijkse bestuur en beheer van de begraafplaats(-en). De stichting heeft een eigen begroting en is hiervoor verantwoordelijk. De Wet op de lijkbezorging staat elke optie van verzelfstandiging van een gemeentelijke begraafplaats toe. De begraafplaatsen functioneren dan als zelfstandige dienst van de gemeente. Dit betekent dat de begraafplaats grotendeels zelf bepaalt welke tarieven ze hanteert, welke mate van toegankelijkheid ze nastreeft, welke producten ze ontwikkelt en aanbiedt en welke activiteiten ze op zich neemt. De gemeente blijft eigenaar van de begraafplaats en is eindverantwoordelijk als er een tekort op de begroting ontstaat. Het bestuur van de Stichting is verantwoordelijk voor het beheer en het onderhoud van de begraafplaatsen. Het is belangrijk om goede afspraken te maken over hoe om te gaan met een voordelig of nadelig saldo op de begroting. Enkele gemeenten hebben

gekozen voor deze constructie, zoals Hilversum, maar ook de Nieuwe Ooster in Amsterdam en de Essenhof in Dordrecht.

Scenario III: Gemeente Gooise Meren besteedt de exploitatie van één of meer begraafplaatsen uit

Geprivatiseerde begraafplaatsen zijn overgenomen door bedrijven of zijn zelf een onderneming geworden. Het gaat hierbij wel om begraafplaatsen met een zekere schaalgrootte ten aanzien van het aantal uitvaarten per jaar. Bij dit scenario neemt deze commerciële partij de exploitatie over en zorgt voor het onderhoud en het beheer van de gebouwen en/of grond van de begraafplaatsen. Een overschot op de exploitatiebegroting is voor rekening en risico van deze partij, net als een tekort.

Een voorbeeld hiervan is begraafplaats Nieuw Eykenduynen in Den Haag. Het beheer van deze begraafplaats is in handen van marktpartij Yarden. Ook begraafplaats Westgarde in Amsterdam wordt verpacht aan een marktpartij, de PC Hooft-groep.

8.2 Voorkeursscenario

Op basis van de drie geschetste scenario's in paragraaf 8.1 is per begraafplaats gekeken welk scenario haalbaar en van toepassing is. Het resultaat staat in de volgende tabel. De functies en waarden die de begraafplaatsen vertegenwoordigen sluiten aan bij de gemeente die we willen zijn: *groen, saamhorig en met veel geschiedenis*, en leveren een bijdrage aan de ambities van de omgevingsvisie. Bij deze toetsing staat het waarborgen van de beschreven functies en waarden dan ook centraal. Ook is er rekening gehouden met recente en toekomstige ruimtelijke ontwikkelingen.

De acht begraafplaatsen liggen verspreid over de 4 kernen van de gemeente en zijn allemaal verschillend. Tweedingen hebben ze gemeen: de schaalgrootte van de begraafplaatsen is bij allemaal te klein om sluitend geëxploiteerd te worden. Daarnaast maken ze de geschiedenis zichtbaar van de kern waarin ze liggen. Veel bezoekers en gebruikers van de begraafplaatsen zien de begraafplaatsen als 'hun' begraafplaats blijkt uit de enquête. Zij verwachten niet anders dan dat de gemeente deze locaties met zorg en respect onderhoudt. Juist door de begraafplaatsen zelf te beheren is het mogelijk dat de gemeente(raad) keuzes maakt hoe de begraafplaats moet worden onderhouden.

Daarnaast geldt dat de verspreid liggende begraafplaatsen ecologisch gezien belangrijke rustpunten in het stedelijk gebied zijn en een overgangsgebied vormen tussen het stedelijk gebied en de omliggende buitengebieden. Door de begraafplaatsen zelf in beheer te houden blijven deze waarden duurzaam geborgd.

Voor erfgoed geldt verder dat de gemeente bij afstoten dezelfde taken houdt als nu maar dan enkel handhavend kan optreden. Dit kan leiden tot een negatieve verhouding tussen exploitant van de begraafplaatsen en de gemeente.

	Primaire functie	Maatschappelijke of sociale functie	Ecologische waarde	Culturele waarde	Recreatieve functie	Economische waarde	Geen financiële risico's
Scenario I	✓ ⁶	✓	✓	✓	✓	✓	✓ ✗ ⁷
Scenario II	✓	✓	✗ ⁸	✗	✓ ✗	✓	✗
Scenario III	✓	✓ ✗	✗	✗	✓ ✗	✗	✓

Het scenario waarbij het behoud van de functies en waarden het meest gewaarborgd is, is scenario I. In dit scenario is sprake van voldoende sturing op de functies en waarden die de begraafplaatsen vertegenwoordigen.

Het behouden van alle begraafplaatsen in het beheer van de gemeente past bij het beleidskader voor de begraafplaatsen maar duidelijk ook bij het vastgestelde beleid op het gebied van biodiversiteit en erfgoed.

Het advies is om de acht begraafplaatsen in eigendom te houden van de gemeente. De gemeente heeft dan bij het beheer en onderhoud van de begraafplaatsen voldoende mogelijkheden om het behoud van de maatschappelijke functie en de andere waarden op het gebied van biodiversiteit en cultuurhistorie te waarborgen.

⁶ ✓ = functie of waarde kan worden gewaarborgd

⁷ ~~✓~~ ✗ = functie of waarde kan deels worden gewaarborgd

⁸ ✗ = functie of waarde kan niet worden gewaarborgd of de gemeente loopt een financieel risico

9 Uitvoeringsstrategie

In hoofdstuk 6 is het beleidskader voor de begraafplaatsen beschreven. Daarbij zijn meerdere doelstellingen benoemd. Om te zorgen dat de begraafplaatsen goed kunnen blijven functioneren zijn de volgende ontwikkelingen belangrijk om de aandachtspunten te kunnen behalen.

9.1 Toekomst van de begraafplaatsen

De acht gemeentelijke begraafplaatsen liggen in de kernen van Gooise Meren en versterken de identiteit van deze kernen. De visie op de begraafplaatsen dateert uit 2016 en moest geactualiseerd worden.

Actie:

- Vaststellen beleidskader voor de gemeentelijke begraafplaatsen.
- Keuze maken voor een toekomstscenario inzake de rol van de gemeente.

9.2 Primaire functie van de begraafplaatsen

Bij alle ontwikkelingen op de begraafplaatsen staat de primaire functie van de begraafplaatsen voorop. Het belangrijkste is dat de begraafplaatsen voldoende ruimte bieden voor het bijzetten van overledenen. Desondanks betekent dit ook dat er nagedacht moet worden over veranderingen in de uitvaartzorg. De verwachting is dat resomeren in de nieuwe Wet op de lijkbezorging wordt toegestaan. De vraag is of de gemeente wil investeren in de mogelijkheid van resomeren op een van de begraafplaatsen of alleen de mogelijkheid wil bieden om het residu bij te zetten op de begraafplaatsen. Los van deze keuze zal de verordening van de begraafplaatsen aangepast moeten worden na de inwerkingtreding van de vernieuwde wet.

Acties

- Een keuze maken m.b.t. resomeren.
- Verordening begraafplaatsen aanpassen aan nieuwe wet.

9.3 Uitvaartzorg

Voor een goed functionerende begraafplaats is het belangrijk dat de begraafplaats voldoende keuze biedt voor nabestaanden om aantrekkelijk te zijn als rustplaats. Door de ontwikkelingen en trends in de uitvaartbranche actief te volgen kunnen vernieuwingen tijdig plaatsvinden. Hierdoor blijven de begraafplaatsen aantrekkelijk voor de rechthebbenden, toekomstige rechthebbenden, nabestaanden en bezoekers.

De gebouwen op de verschillende begraafplaatsen zijn een onderdeel van deze uitvaartzorg en kunnen bijdragen aan de mogelijkheid om goed afscheid te kunnen nemen. Gebouwen die

geen functie meer hebben voor een afscheid kunnen mogelijk een andere functie krijgen die bijdraagt aan de doelstellingen uit dit beleidskader.

Actie:

- Doorlopend inspelen op ontwikkelingen door nieuwe uitvaartmogelijkheden op minimaal 1 begraafplaats binnen de gemeente toe te passen.
- De functie en verduurzaming van de verschillende gebouwen op een begraafplaatsen onderzoeken.
- Onderzoeken of een 2^e natuurbegraafplaats mogelijk en haalbaar is.
- Onderzoeken of de aanleg van een dierenbegraafplaats mogelijk is.

9.4 Behoud waarden van de begraafplaatsen

Alle begraafplaatsen hebben een eigen ontstaansgeschiedenis en bijzondere kenmerken. De ontwikkelingen die nodig zijn op het gebied van biodiversiteit, cultuurhistorie, klimaatadaptatie en circulariteit zijn per begraafplaats verschillend. Het is belangrijk om voldoende oog te hebben voor deze verschillen bij de uitwerking van het beleidskader. Een uitvoeringsnotitie kan bij (noodzakelijke) ontwikkelingen op de begraafplaats de schakel vormen tussen het beleidskader en de uitgangspunten van de dagelijkse praktijk zoals opgenomen in het beheerplan Begraafplaatsen. Zo'n notitie biedt ook de kans om met betrokkenen, zoals een stichting van vrijwilligers, samen uitgangspunten te formuleren. Voor de begraafplaats Muiden is recentelijk al een notitie opgesteld en voor de Oude Begraafplaats Naarden is in het verleden een beheervisie met deelplannen vastgesteld.

Acties:

- Actualiseren beheervisie Oude Begraafplaats Naarden.
- Opstellen van een uitvoeringsnotitie voor begraafplaats Muiderberg.
- Opstellen van een uitvoeringsnotitie voor de oude Rooms-Katholieke begraafplaats.
- Opstellen van een uitvoeringsnotitie voor Nieuw Valkeveen en de Natuurbegraafplaats Naarden
- Opstellen van een uitvoeringsnotitie voor de algemene begraafplaats Bussum en de nieuwe Rooms-Katholieke begraafplaats.

9.5 Openstellingen begraafplaatsen

De begraafplaatsen zijn mooie, rustige, groene gebieden in de gemeente. Locaties die het waard zijn om bezocht te worden. De meeste bezoekers komen voor een uitvaart of het bezoek van een graf. Dat neemt niet weg dat er ook bezoekers zijn die komen voor de rust of de cultuur(historie). Juist in een samenleving die steeds drukker en hectischer wordt is het prettig dat er locaties zijn waar je tot rust kan komen. De doelstelling is om deze functie in de komende jaren verder te versterken, waarbij de primaire functie niet verloren gaat.

Uit de enquête blijkt duidelijk dat de begraafplaatsen ook bezoekers hebben die alleen voor de rust, natuur of cultuurhistorie komen. Uit dit beleidskader blijkt duidelijk dat de begraafplaats vele waarde voor de biodiversiteit en de cultuurhistorie. Een gegeven waar we

als gemeente trots op mogen zijn. Dit kun je verder versterken door rondleidingen te geven. Verder willen we de mogelijkheden voor educatie aan kinderen en jongeren verder uitwerken. Dood is een taboe maar wel onderdeel van het leven. De groene monumentale begraafplaatsen laten bijvoorbeeld duidelijk de vroegere kindersterfte zien. Hierdoor kunnen de begraafplaatsen gebruikt worden voor lessen geschiedenis, maar ook voor andere vakken zoals biologie, maatschappijleer etc.

Door de uiteenlopende reacties op de mogelijkheid van activiteiten op de begraafplaatsen is het wenselijk om richtlijnen te ontwikkelen welke activiteiten wel of niet mogelijk zijn.

De laatste jaren is duidelijk geworden dat er behoefte is om met elkaar te herdenken op bepaalde momenten (Allerzielen, lichtjesavonden). Uit reacties van bezoekers en de enquête is duidelijk dat deze behoefte ook in onze gemeente leeft. Ook rouwverwerking en ontmoeten van gelijkstemden op de begraafplaatsen komt vaker naar voren als een wens. Deze behoefte dient samen met de welzijnsorganisaties in de gemeente verder onderzocht te worden.

Actie:

- Richtlijnen opstellen voor activiteiten op de begraafplaatsen.
- Onderzoek naar het vergroten van de rol van welzijnsorganisaties bij de begraafplaatsen.

9.6 Dagelijks beheer van de begraafplaatsen

In een beheerplan voor de begraafplaatsen wordt vastgelegd hoe het dagelijks en het planmatige onderhoud wordt uitgevoerd. Het gaat daarbij over het groenonderhoud maar ook over het onderhoud aan de paden, bankjes, etc. Een beheerplan wordt voor de korte termijn (circa 5 jaar) opgesteld. Uiteraard wordt in het beheerplan een relatie gelegd met dit beleidskader en de plannen die verder nog ontwikkeld gaan worden als uitwerking van het beleidskader.

Los van activiteiten om bezoekers en mogelijke toekomstige gebruikers te trekken (9.5) zijn er ook activiteiten waarbij vrijwilligers (kunnen) meehelpen bij het onderhoud van de begraafplaatsen. Vrijwilligers kunnen de band die de gemeenschap heeft met een begraafplaats versterken en zo de waarde van de begraafplaatsen vergroten. Op twee begraafplaatsen gebeurt dit al jaren, op de andere begraafplaatsen gebeurt het incidenteel. Bij de ontwikkeling van een notitie over een begraafplaats wordt de inzet van vrijwilligers bij het onderhoud van de begraafplaats of de uitvoering van een project meegewogen.

Actie:

- Inzet vrijwilligers meenemen bij het opstellen van een uitvoeringsnotitie over de begraafplaatsen.
- Onderzoek naar de inzet van andere partijen (re-integratie, reclassering etc.) bij het onderhoud op de begraafplaatsen.
- Onderzoeken hoe in het beheerplan rekening kan worden gehouden met de wensen in het kader van de energietransitie.